

การเลี้ยงแพะ

ลิขสิทธิ์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จัดพิมพ์โดย

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2653-4493, 0-2653-4444 ต่อ 2431

โทรสาร 0-2653-4934

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2544 จำนวน 10,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 จำนวน 20,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2546 จำนวน 10,000 เล่ม

ผู้เรียบเรียง

นายสุรชน ต่างวิวัฒน์

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอ่างทอง โทร. 0-3561-1759

นายสัตวแพทย์อารักษ์ ชัยกุล

สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

โทร. 0-2653-4486

นายสุวิทย์ อโนทัยสินทวี

กองบำรุงพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์ โทร. 0-2653-4453

คำนำ

การเลี้ยงแพะในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังเลี้ยงปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ลักษณะการเลี้ยงไม่มีการใช้หลักวิชาการ เพราะมักจะเข้าใจว่าแพะสามารถหากินได้เก่ง มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ทุรกันดารได้ดี โดยเฉพาะแพะถึงกับมีคำกล่าวว่าแพะเป็นสัตว์ล้างโลก กินทุกอย่างที่ขวางหน้าหรือเปรียบแพะเป็นเทศบาลเก็บขยะข้างถนน เนื่องจากเห็นแพะเที่ยวหากินเศษพืชผัก เปลือกผลไม้ กระจาดย หรือแม้ถุงพลาสติกที่ทิ้งอยู่ในตลาดสดซึ่งความจริงแล้วแพะเป็นสัตว์ที่ช่างเลือกกิน ถ้ามีพืชอาหารให้เลือกมันจะเลือกกินส่วนใบและยอดอ่อน แต่จะไม่กินส่วนก้านหรือลำต้น หากผู้เลี้ยงไม่เอาใจใส่ปรับปรุงการเลี้ยงให้ถูกต้องนั้น ผลตอบแทนจากแพะจะน้อยลงเป็นเงาตามตัว เช่น สุขภาพทั่วไปไม่สมบูรณ์ ให้ลูกตัวเดียวแทนที่จะเกิดลูกแฝด อัตราการตายของลูกระยะก่อนหย่านมสูง เป็นต้น

ดังนั้น เอกสารคำแนะนำเล่มนี้ตั้งใจทำให้อ่านง่าย มีภาพประกอบเพื่อให้ดูเข้าใจง่ายขึ้น เพื่อต้องการให้ท่านได้เข้าใจการเลี้ยงแพะอย่างถูกต้องสามารถนำไปเป็นแนวทางได้อย่างเหมาะสมต่อไป

กรมปศุสัตว์

สารบัญ

หน้า

การเลี้ยงแพะ	1
การเลี้ยงและการดูแลสุขภาพแพะ	1
ลักษณะและวิธีการเลี้ยงแพะ	2
โรงเรียนและอุปกรณ์ในการเลี้ยงแพะ	4
พันธุ์แพะ	8
- แพะพันธุ์ซาเนน	9
- แพะพันธุ์แองโกลนูเบียน	10
- แพะพันธุ์บอร์	10
การเลือกพันธุ์แพะ	12
การประมาณอายุแพะ	13
การปฏิบัติเลี้ยงดูแพะ	14
อาหารและการให้อาหารแพะ	17
การดูแลสุขภาพแพะ	20
- โรคพยาธิในแพะ	20
- โรคติดเชื้อในแพะ	25
- การตัดแต่งกีบ	30
- การบันทึกข้อมูลทะเบียนประวัติ	33
- การบันทึกข้อมูลการสืบพันธุ์	33
- การบันทึกข้อมูลการเจริญเติบโต	33
หน่วยงานของกรมปศุสัตว์ที่เลี้ยงแพะแกะ	34
การจำหน่ายแพะแกะของกรมปศุสัตว์	34
เอกสารอ้างอิง	35

การเลี้ยงแพะ

การเลี้ยงและการดูแลสุขภาพแพะ

การเลี้ยงสัตว์กำลังได้รับการสนใจเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากการปลูกพืชแล้ว การเลี้ยงสัตว์ยังเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ทั้งเป็นรายได้หลักและรายได้เสริม ปัจจุบันประเทศไทยนอกจากจะเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังสามารถส่งเป็นสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศทำรายได้ปีละหลายพันล้านบาท แพะเป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่งที่น่าทำการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเลี้ยงเช่นเดียวกับสัตว์อื่น การผลิตแพะยังสามารถขยายตัวได้อีกมาก เพราะนอกจากจะเลี้ยงแพะเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังมีแนวโน้มที่สามารถจะส่งแพะไปจำหน่ายยังประเทศข้างเคียงได้อีกด้วย

แพะเป็นสัตว์ที่น่าเลี้ยง ทั้งนี้เพราะแพะนอกจากจะเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ได้เร็วแล้ว ยังมีข้อดีต่างๆ อีกมาก เช่น

1. แพะเป็นสัตว์ที่ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนม มีขนาดเล็ก ทำให้ผู้หญิงหรือเด็กก็สามารถให้การดูแลได้
2. แพะเป็นสัตว์ที่หาอาหารกินเองได้เก่ง กินอาหารได้หลายชนิด ตั้งนั้นถึงแม้ฤดูแล้ง แพะก็สามารถหาวัชพืชที่โค-กระบือไม่กิน กินเป็นอาหารได้

3. แพะมีการเจริญเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาวได้เร็ว สามารถใช้แพะผสมพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุเพียง 8 เดือน

4. แพะมีความสมบูรณ์พันธุ์สูง แม่แพะมักคลอดลูกแฝด และใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกสั้น จึงทำให้สามารถตั้งท้องได้ใหม่

5. แพะเป็นสัตว์ที่ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงเพียงเล็กน้อย ทั้งพื้นที่โรงเรียน และพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับแพะ

6. แพะเป็นสัตว์ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี มีความทนทานต่อสภาพอากาศแล้ง และร้อนได้ดี

7. แพะเป็นสัตว์ที่ใช้เป็นอาหารบริโภคสำหรับประชาชนของทุกศาสนา เพราะไม่มีศาสนาใดห้ามบริโภคเนื้อแพะ

ลักษณะและวิธีการเลี้ยงแพะ

ลักษณะและวิธีการเลี้ยงแพะโดยทั่วไปสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 แบบด้วยกันคือ

1. การเลี้ยงแบบผูกล่าม การเลี้ยงแบบนี้ใช้เชือกผูกล่ามที่คอแพะแล้วนำไปผูกให้แพะหาหญ้ากินรอบบริเวณที่ผูก โดยปกติเชือกที่ใช้ผูกล่ามแพะมักมีความยาวประมาณ 5-10 เมตร การเลี้ยงแบบนี้ผู้เลี้ยงจะต้องมีน้ำและอาหารแร่ธาตุไว้ให้แพะกินเป็นประจำด้วย ในเวลากลางคืนก็ต้องนำแพะกลับไปเลี้ยงไว้ในคอกหรือเพิงที่มีที่หลบฝน การผูกล่ามแพะควรเลือกพื้นที่ที่มีร่มเงาที่แพะสามารถหลบแดดหรือฝนไว้บ้าง หากจะให้ดีเมื่อเกิดฝนตกควรได้นำแพะกลับเข้าเลี้ยงในคอก

2. การเลี้ยงแบบปล่อย

การเลี้ยงแบบปล่อยนี้เกษตรกรมักปล่อยแพะให้ออกหาอาหารกินในเวลากลางวัน โดยเจ้าของจะคอยดูแลตลอดเวลา หรือเป็นบางเวลาเท่านั้นลักษณะการเลี้ยงแบบนี้เป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากในบ้านเราเพราะเป็นการเลี้ยงที่ประหยัด เกษตรกรไม่ต้องตัดหญ้ามาเลี้ยงแพะ การปล่อยแพะหาอาหารกินอาจปล่อยในแปลงผัก หลังการเก็บเกี่ยวหรือปล่อยให้

กินหญ้าในสวนยาง แต่จะต้องระมัดระวังอย่าให้แพะเที่ยวทำความเสียหายให้แก่พืชที่เกษตรกรเพาะปลูก ทั้งนี้เพราะแพะกินพืชได้หลายชนิด การปล่อยแพะออกหาอาหารกินไม่ควรปล่อยในเวลาแดดร้อนจัดหรือฝนตก เพราะแพะอาจเจ็บป่วยได้ โดยปกติเกษตรกรมักปล่อยแพะหาอาหารกิน ตอนสายแล้ว ไล่ตอนกลับเข้าคอกตอนเที่ยง หรือปล่อยแพะออกหาอาหารกินตอนบ่ายแล้ว ไล่ตอนกลับเข้าคอกตอนเย็น หากพื้นที่ที่มีหญ้าอุดมสมบูรณ์แพะจะกินอาหารเพียง 1-2 ชั่วโมงก็เพียงพอแล้ว

3. การเลี้ยงแบบขังคอก

การเลี้ยงแบบนี้เกษตรกรขังแพะไว้ในคอกรอบๆ คอกอาจมีแปลงหญ้าและมีรั้วรอบแปลงหญ้าเพื่อให้แพะได้ออกกินหญ้าในแปลง บางครั้งเกษตรกรต้องตัดหญ้าเนเปียร์หรือกินนี้ให้แพะกินบ้าง ในคอกต้องมีน้ำและอาหารชั้นให้กิน การเลี้ยงวิธีนี้ประหยัดพื้นที่และแรงงานในการดูแลแพะ แต่ต้องลงทุนสูง เกษตรกรจึงไม่นิยมทำการเลี้ยงกัน

4. การเลี้ยงแบบผสมผสานกับการปลูกพืช การเลี้ยงแบบนี้ทำการเลี้ยงได้ 3 ลักษณะที่กล่าวข้างต้น แต่การเลี้ยงลักษณะนี้เกษตรกรจะเลี้ยงแพะปะปนไปกับการปลูกพืช เช่น ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน และปลูกมะพร้าว ในภาคใต้ของประเทศไทย มีเกษตรกรจำนวนมากที่ทำการเลี้ยงแพะควบคู่ไปกับการทำสวนยาง โดยให้แพะหากินหญ้าได้ดินยางที่มีขนาดโตพอสมควร การเลี้ยงแบบนี้ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าการเพาะปลูกเพียงอย่างเดียว

โรงเรือนและอุปกรณ์ในการเลี้ยงแพะ

แพะก็เหมือนสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ก็จะต้องมีสถานที่สำหรับแพะได้พักอาศัยหลบแดด หลบฝน หรือเป็นที่สำหรับนอนในเวลากลางวัน การสร้างโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงแพะควรได้ยึดหลักดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ตั้งของคอก คอกแพะควรอยู่ในที่เนินน้ำไม่ท่วมขัง แต่ถ้าหากพื้นที่ที่ทำการเลี้ยงแพะมีน้ำท่วมขังเวลาฝนตก ก็ควรสร้างโรงเรือนแพะให้สูงจากพื้นดินตามความเหมาะสม แต่ทางเดินสำหรับแพะขึ้นลงไม่ควรมีความลาดสูงกว่า 45 องศา เพราะหากสูงมากแพะจะไม่ค่อยกล้าขึ้นลง พื้นคอกที่ยกระดับจากพื้นดินควรทำเป็นร่อง โดยใช้ไม้ขนาดหนา 1 นิ้ว กว้าง 2 นิ้ว ปูพื้นให้เว้นร่องระหว่างไม้แต่ละอันห่างกันประมาณ 1.5 เซนติเมตร หรืออาจจะใช้พื้นคอนกรีต โดยปูพื้นคอกแพะด้วยสแลตที่ปูพื้นคอกสุกรก็ได้ พื้นที่เป็นร่องนี้จะทำให้มูลของแพะตกลงข้างล่าง พื้นคอกจะแห้งและสะอาดอยู่เสมอ

โรงเรียนเลี้ยงแพะยกระดับจากพื้น

ทางขึ้นลงของโรงเรียนยกระดับไม่ควรลาดเอียงเกินกว่า 45 องศา และเพื่อให้แพะเดินขึ้นลงได้สะดวก ทางขึ้นลงควรมีไม้ตอกเสริมขวางเป็นขั้น ๆ

2. ผนังคอก ผนังคอกแพะควรสร้างให้โปร่ง เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี ผนังคอกควรมีความสูงไม่ต่ำกว่า 1.5 เมตร ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้แพะกระโดดหรือปีนข้ามออกไปได้

ลักษณะพื้นของโรงเรือน ใช้ไม้ทำพื้นเว้นระยะเป็นร่องเพื่อให้มูลแพะตกไปข้างล่างได้สะดวก ผนังก็ใช้ไม้ตอกกันให้สูงประมาณ 1.5 เมตร

3. หลังคาโรงเรือน แบบของหลังคาโรงเรือนเลี้ยงแพะมีหลายแบบ เช่น เฟิงหมาแหงน หรือ แบบหน้าจั่ว เกษตรกรที่จะสร้างควรเลือกแบบที่คิดว่าเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และทุนทรัพย์ หลังคาโดยปกติมักจะสร้างให้สูงจากพื้นคอกประมาณ 2 เมตร ไม่ควรสร้างโรงเรือนให้หลังคาต่ำเกินไป เพราะอาจทำให้ร้อนและอากาศถ่ายเทไม่ดี สำหรับวัสดุที่ใช้มุงหลังคาจะใช้จากหรือแฝก หรือสังกะสีก็ได้

ได้โรงเรือนที่ยกระดับมีมูลแพะ ดังนั้นควรทำความสะอาดโดยมูลแพะไปทิ้งอยู่เสมอ

4. ความต้องการพื้นที่ของแพะ แพะมีความต้องการพื้นที่ในการอยู่อาศัยในโรงเรือนประมาณตัวละ 1 ตารางเมตร ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงมักแบ่งภายในโรงเรือนออกเป็นคอกๆ แต่ละคอกขังแพะรวมฝูงกันประมาณ 10 ตัว โดยคัดขนาดของแพะให้ใกล้เคียงกันขังรวมฝูงกัน แต่ถ้าหากเห็นว่าสิ้นเปลืองค่าก่อสร้างก็อาจขังแพะรวมกันเป็นฝูงใหญ่ในโรงเรือนเดียวกัน โดยไม่แบ่งเป็นคอกๆ ก็ได้

5. รั้วคอกแพะ เกษตรกรบางรายเลี้ยงแพะไว้ในโรงเรือนและมีบริเวณสำหรับให้แพะเดินเล่นรอบโรงเรือน บริเวณเหล่านี้จะทำรั้วล้อมรอบป้องกันไม่ให้แพะออกไปภายนอกได้ รั้วที่ล้อมรอบโรงเรือนแพะไม่ควรใช้ลวดหนามเป็นวัสดุ เพราะแพะเป็นสัตว์ซุกซน อาจได้รับอันตรายจากลวดหนามได้ รั้วควรสร้างด้วยไม้ไผ่หรือลวดตาข่าย ทุกระยะ 3-4 เมตร จะมีเสาปักเพื่อยึดให้รั้วแข็งแรง หากจะสร้างรั้วให้ประหยัดอาจใช้กระถินปลูกเป็นแนวรั้วปนกับใช้ไม้ไผ่ก็จะทำให้รั้วไม้ไผ่คงทนและใช้งานได้นาน โดยระยะแรกสร้างรั้วไม้ไผ่แล้วปลูกกระถินเป็นแนวข้างรั้วไม้ไผ่ เมื่อกระถินโตขึ้นก็จะเป็นรั้วทดแทนต่อไป

พันธุ์แพะ

1. แพะพื้นเมืองในประเทศไทย มีหลายพันธุ์ด้วยกัน แพะทางแถบตะวันตก เช่น ที่จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแพะที่มาจากแถบประเทศอินเดีย หรือปากีสถานมีรูปร่างสูงใหญ่กว่าแพะทางใต้ ส่วนแพะทางใต้ของประเทศไทย มีขนาดเล็กเข้าใจกันว่ามีส่วนสายพันธุ์เดียวกับแพะพื้นเมืองของมาเลเซีย คือพันธุ์แกมบิงกัตจัง แพะพื้นเมืองทางใต้มีความสูงประมาณ 50 เซนติเมตร มีน้ำหนักประมาณ 20-25 กิโลกรัม ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนมต่ำ

2. แพะพันธุ์ต่างประเทศ เนื่องจากแพะพื้นเมืองของประเทศไทย มีขนาดเล็ก ให้ผลผลิตต่ำ กรมปศุสัตว์จึงมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงพันธุ์แพะของประเทศไทยให้มีคุณภาพสูงขึ้น ให้แพะเป็นสัตว์ที่ให้ผลผลิตทั้งเนื้อและนม ดังนั้นจึงได้นำแพะพันธุ์ต่างประเทศเข้ามาเลี้ยงและขยายพันธุ์ให้เกษตรกรนำไปผสมพันธุ์กับแพะพื้นเมือง เพื่อให้คุณภาพของแพะดีขึ้น สำหรับแพะพันธุ์ต่างประเทศที่กรมปศุสัตว์นำเข้ามาขยายพันธุ์ ได้แก่

2.1 แพะพันธุ์ซาเนน เป็นแพะนมที่มีขนาดใหญ่ให้ผลผลิตนมสูงกว่าแพะพันธุ์อื่นๆ แพะพันธุ์นี้มีขนสั้น ตั้งจุกและใบหน้ามีลักษณะตรง ใบหูเล็กและตั้งชี้ไปข้างหน้า ปกติจะไม่มีเขาทั้งในเพศผู้และเพศเมีย แต่เนื่องจากมีแพะกระเทยในแพะพันธุ์นี้มาก จึงควรคัดเฉพาะแพะที่มีเขาไว้เป็นพ่อพันธุ์ เพราะมีรายงานว่าลักษณะกระเทยมีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมอยู่กับลักษณะของการไม่มีเขา แพะพันธุ์นี้มีสีขาวย สีครีม หรือสีน้ำตาลอ่อนๆ น้ำหนักโตเต็มที่ประมาณ 60 กิโลกรัม สูงประมาณ 70-90 เซนติเมตร ให้น้ำนมประมาณวันละ 2 ลิตร ระยะเวลาการให้นมนานถึง 200 วัน มีหลายประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เลี้ยงแพะพันธุ์นี้อยู่มาก เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และประเทศไทย แต่ก็มักมีปัญหาที่ว่าแพะพันธุ์นี้ปรับตัวเข้ากับภูมิอากาศในแถบนี้ไม่ค่อยดีนัก แต่ถ้าหากเลี้ยงแพะพันธุ์นี้ไว้ในลักษณะขังคอกตลอดเวลา ก็จะทำให้ปัญหาเรื่องการเจ็บป่วยลดลงและให้ผลผลิตดี

2.2 แพะพันธุ์แองโกลนูเบียน กรมปศุสัตว์นำเข้ามาเลี้ยง ขยายพันธุ์กว่า 20 ปีแล้ว เพื่อปรับปรุงพันธุ์แพะพื้นเมืองให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แพะพันธุ์นี้มีขนาดใหญ่ น้ำหนักตัว มีน้ำหนักแรกเกิด 2-5 กิโลกรัม น้ำหนักหย่านม (3 เดือน) 15 กิโลกรัม ตัวผู้เมื่อโตเต็มที่หนักประมาณ 75 กิโลกรัม ตัวเมียหนักประมาณ 50-60 กิโลกรัม ตั้งจุมกมีลักษณะโคงและงุ้ม ใบหูยาว และปรกลง ปกติแพะพันธุ์นี้จะไม่มีเขา แต่ถ้าหากมีเขาเขาจะสั้นและเอนแนบติดกับหนังหัว ขนสั้นละเอียดเป็นมัน มีขนยาวซึ่งช่วยให้เต้านมอยู่สูงกว่า ระดับพื้นมากและทำให้ง่ายต่อการรีดนม และยังช่วยให้เต้านมไม่ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากหนามวัชพืชเกี่ยว แพะพันธุ์นี้มีหลายสีเช่น ดำ เทา ครีมน้ำตาล น้ำตาลแดง และอาจมีจุดหรือต่างขนาดต่างๆ ได้ ผลผลิตน้ำนมประมาณ 1.5 ลิตรต่อวัน ระยะเวลาให้น้ำนมประมาณ 165 วัน

2.3 แพะพันธุ์บอร์ กรมปศุสัตว์นำเข้ามาจากประเทศแอฟริกาได้เมื่อปี พ.ศ. 2539 เป็นแพะเนื้อขนาดใหญ่ ลักษณะเด่น คือมีลำตัวสีขาว หัวและคอจะมีสีแดง ใบหูยาวปรก มีน้ำหนักแรกเกิด 4 กิโลกรัม น้ำหนักหย่านม 20 กิโลกรัม โตเต็มที่ตัวผู้หนักประมาณ 90 กิโลกรัม ตัวเมียหนักประมาณ 65 กิโลกรัม

ตารางเปรียบเทียบน้ำหนักแพะลูกผสม 50%

พันธุ์	50% แองโกลนูเบียน	50% บอร์
จำนวน (ตัว)	23	15
น้ำหนักแรกเกิด (กก.)	2-8	2-8
น้ำหนักหย่านม (กก.)	14.6	16
น้ำหนัก 6 เดือน (กก.)	22.5	24
น้ำหนัก 9 เดือน (กก.)	29.5	30.5
น้ำหนัก 12 เดือน (กก.)	36.0	38.5

การเลือกพันธุ์แพะ

การที่จะให้การเลี้ยงแพะประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งก็คือพันธุ์แพะที่จะใช้จะเป็นพ่อ-แม่พันธุ์ เพราะพ่อ-แม่พันธุ์ที่ดีหากเลี้ยงอย่างถูกวิธี จะให้ผลผลิตที่ดีด้วย

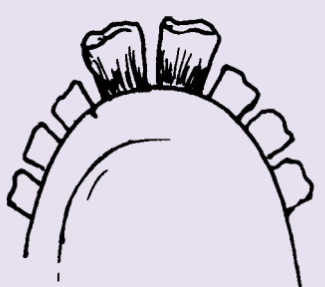
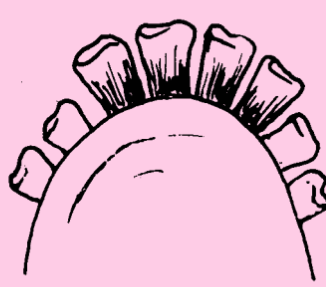

การเริ่มต้นในการเลี้ยงแพะ ควรเริ่มจากการเลี้ยงแพะพื้นเมืองหรือแพะลูกผสมระหว่างแพะพันธุ์พื้นเมือง กับแพะพันธุ์ต่างประเทศที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์แล้ว เพราะนอกจากจะเลี้ยงดูง่ายแล้วยังลงทุนต่ำอีกด้วย เมื่อมีความรู้และประสบการณ์แล้วก็เริ่มเลี้ยงแพะพันธุ์แท้ ซึ่งอาจจะใช้แต่พ่อพันธุ์แพะที่ดีนำมาผสมพันธุ์กับแม่แพะหรือปรับปรุงพันธุ์แพะในฝูงให้ดีขึ้น

การเลือกพ่อ-แม่พันธุ์แพะที่จะทำการเลี้ยงนั้น พ่อพันธุ์ควรคัดเลือกแพะที่มีสายเลือดแพะพันธุ์แท้ รูปร่างสูงใหญ่ น้ำหนักตัวมากที่สุดในฝูง มีความแข็งแรง มีความสมบูรณ์พันธุ์โดยควรคัดพ่อพันธุ์แพะที่เกิดจากแม่แพะที่ให้ลูกแฝดสูง และที่สำคัญคือพ่อพันธุ์แพะควรมีความกระตือรือร้นที่จะทำการผสมพันธุ์กับแม่แพะที่เป็นสัด

แม่พันธุ์แพะที่จะเลือกควรเป็นแม่พันธุ์ที่มีรูปร่างลักษณะดี ลำตัวยาว เต้านมมีขนาดใหญ่ สมส่วน นุ่ม และหัวนมยาวสม่ำเสมอ ปริมาณน้ำนมมาก สามารถผสมติดง่ายและให้ลูกแฝด

การประมาณอายุแพะ

การประมาณอายุของแพะสามารถดูได้จากฟันของแพะ แพะมีฟันล่าง 8 ซี่ ฟันแท้ของแพะจะงอกขึ้นมาแทนฟันน้ำนมเป็นคู่ ตั้งแต่อายุ 1 ปี ถึง 4 ปี และหลังจากแพะอายุได้ 4 ปีแล้วฟันแท้ก็จะค่อยๆร่วงหลุดไป ซึ่งจะเข้าใจมากขึ้นเมื่อดูภาพประกอบ

 <p>อายุประมาณ 13-15 เดือน ฟันแท้ซี่กลาง 2 ซี่งอกขึ้นมาแทนฟันน้ำนม</p>	 <p>อายุประมาณ 18-21 เดือน ฟันแท้ อีก 2 ซี่งอกเพิ่มขึ้นมาแทนฟันน้ำนม รวมเป็นฟันแท้ 4 ซี่</p>
 <p>อายุประมาณ 22-26 เดือน ฟันแท้ งอกขึ้นมาแทนฟันน้ำนมอีก 2 ซี่ รวมเป็น ฟันแท้ 6 ซี่ จึงเหลือฟันน้ำนมจำนวน 2 ซี่อยู่ด้านข้าง ข้างละ 1 ซี่</p>	 <p>อายุประมาณ 27-32 เดือน แพะจะมี ฟันแท้ทั้ง 8 ซี่</p>

การปฏิบัติเลี้ยงดูแพะ

การปฏิบัติเลี้ยงดูแพะตัวผู้และตัวเมียก็คล้ายกันแต่ควรแยกแพะตัวผู้และตัวเมีย อย่าให้เลี้ยงปนกันตั้งแต่อายุได้ 3 เดือน การใช้พ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ผสมพันธุ์กันควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 8 เดือน

1. การเลี้ยงดูพ่อพันธุ์แพะ ภายหลังจากแยกพ่อพันธุ์แพะอายุ 3 เดือนจากแพะตัวเมียแล้ว พ่อพันธุ์ควรได้รับอาหารที่มีพลังงานสูง และได้ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง พ่อพันธุ์แพะเริ่มให้ผสมพันธุ์เมื่ออายุได้ 8 เดือน โดยไม่ควรให้พ่อพันธุ์ผสมพันธุ์แบบคุมฝูงกับแพะตัวเมียเกินกว่า 20 ตัว ก่อนอายุครบ 1 ปี หลังจากนั้นก็ค่อยๆ ให้ผสมพันธุ์ได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ไม่ควรใช้พ่อพันธุ์แพะคุมฝูงแพะตัวเมียเกินกว่า 25 ตัว

แพะตัวผู้ควรได้รับการตัดแต่งกีบเสมอๆ และอาบน้ำ กำจัดเหาเป็นครั้งคราว

2. การเลี้ยงดูแม่พันธุ์แพะ แพะพันธุ์พื้นเมืองมักเริ่มเป็นสัดตั้งแต่อายุน้อยๆ โดยอาการเป็นสัดของแพะตัวเมียจะเป็นประมาณ 3 วัน หลังจากนั้นจะเป็นสัดครั้งต่อไปห่างจากครั้งแรกประมาณ 21 วัน แพะตัวเมียเริ่มให้ได้รับการผสมพันธุ์เมื่ออายุ 8 เดือน การผสมพันธุ์แพะตัวเมียตั้งแต่อายุน้อยๆ อาจทำให้แพะแคระแกร็นได้ หลังจากได้รับการผสมพันธุ์แล้วอาจจะปล่อยให้แพะตัวเมียเข้าฝูงโดยไม่ต้องให้การดูแลเป็นพิเศษแต่อย่างใด นอกจากแพะตัวเมียนั้นจะพอมหรือป่วย ถ้าแพะตัวเมียที่ได้รับการผสมพันธุ์แล้วกลับเป็นสัดอีกภายหลังจากผสมพันธุ์ไปแล้ว 21 วัน ให้ทำการผสมพันธุ์ใหม่ หากแพะตัวเมียยังกลับเป็นสัดอีก และพ่อพันธุ์แพะที่ใช้ผสมมีความสมบูรณ์ดี ก็ควรจะคัดแพะตัวเมียที่ผสมไม่ติดนี้ทิ้งเสีย

โดยปกติแพะตัวเมียที่ผสมติดจะตั้งท้องนานประมาณ 150 วัน ลักษณะอาการใกล้คลอดจะเห็นได้ดังนี้

- เต้านมและหัวนมจะขยายใหญ่ขึ้นก่อนคลอดประมาณ 2 เดือน
- แม่แพะจะแสดงอาการหงุดหงิด ตื่นเต้น และร้องเสียงต่ำๆ

- บริเวณสวอปด้านขวาจะยุบเป็นหลุมก่อน จากนั้นจะเห็นรอยยุบเป็นหลุมชัดที่สะโพกทั้ง 2 ข้าง
- อาจมีน้ำเมือกไหลออกมาจากช่องคลอดเล็กน้อยก่อนคลอดหลายวัน จากนั้นน้ำเมือกจะมีลักษณะเปลี่ยนเป็นปูนขึ้น และมีสีเหลืองอ่อนๆ
- อาจจะคู้ยเขี่ยหญ้า หรือฟางรอบๆ ตัวเหมือนจะเตรียมตัวคลอด
- แม่แพะจะหงุดหงิดมากขึ้นทุกที เดี่ยวนอนเดี๋ยวลุกขึ้น แล้วยนอนลง เบ่งเบาๆ

เมื่อแม่แพะแสดงอาการดังกล่าว ควรปล่อยแม่แพะให้อยู่เงียบๆ อย่าให้มันถูกรบกวน เตรียมผ้าเก่าๆ ผ้าผุกสายสะดือ ใบมีดโกน และ ทิงเจอร์ไอโอดีนไว้ เมื่อลูกน้ำคล้ำแตกแล้ว ลูกแพะจะคลอດออกมาภายใน 1 ชั่วโมง หากแม่แพะเบ่งนานและยังไม่คลอด ให้ช่วยโดยหาฟางมารองกัน แม่แพะเพื่อยกส่วนท้ายให้สูงขึ้นเล็กน้อย จะช่วยให้ลูกแพะในท้องคลอดง่ายขึ้น

ทันทีที่ลูกแพะคลอດออกมา ให้ใช้ผ้าที่เตรียมไว้เช็ดตัวให้แห้งพยายาม เช็ดเมื่อเมือกในจมูกออกให้หมดเพื่อให้ลูกแพะหายใจได้สะดวก จากนั้น ผูกสายสะดือให้ห่างจากพื้นที่ท้องประมาณ 2-3 เซนติเมตร แล้วตัดสายสะดือและ ทาทิงเจอร์ไอโอดีน เมื่อตัดสายสะดือแล้วอุ้มลูกแพะไปนอนในที่ที่เตรียมไว้ หากเป็นไปได้ควรนำลูกแพะไปตากแดดสักครู่เพื่อให้ตัวลูกแพะแห้งสนิท จะช่วยให้ลูกแพะกระชุ่มกระชวยขึ้น

รกจะถูกขับออกมาภายใน 4 ชั่วโมง ถ้าเกินกว่า 6 ชั่วโมงแล้วรกยังไม่ถูกขับออก ก็ให้ปรึกษาสัตวแพทย์ หลังจากคลอดแล้วให้น้ำนมมาตั้งให้แม่แพะได้กินเพื่อทดแทนของเหลวที่ร่างกายสูญเสียไป

3. การดูแลลูกแพะ ควรให้ลูกแพะได้กินนมแม่เหลืองของแม่แพะ และปล่อยให้ลูกแพะได้อยู่กับแม่แพะ 3-5 วัน ถ้าต้องการจะรีดนมแม่ก็ให้แยกแม่แพะออก ระยะเวลาเลี้ยงลูกแพะด้วยหางนมละลายน้ำในอัตราส่วนหางนม 1 ส่วนต่อน้ำ 8 ส่วน การให้อาหารลูกแพะในระยะต่างๆ สามารถดูได้จากตารางในเรื่องการให้อาหาร ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป เกษตรกรไทยโดยทั่วไป

มักไม่ได้แยกลูกแพะออกจากแม่ตั้งแต่เล็ก ส่วนใหญ่จะปล่อยให้ลูกแพะอยู่กับแม่แพะจนมันโต ซึ่งด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่แพะมักไม่สมบูรณ์และผสมพันธุ์ได้ช้าเพราะแม่แพะไม่ค่อยเป็นสัด ดังนั้นทางที่ดีหากเกษตรกรยังให้ลูกแพะอยู่กับแม่แพะตั้งแต่เล็ก ๆ ก็ควรแยกลูกแพะออกจากแม่แพะเมื่อลูกแพะมีอายุได้ประมาณ 3 เดือน ลูกแพะที่มีอายุ 3 เดือน เราสามารถทำการคัดเลือกไว้เป็นพ่อ-แม่พันธุ์แพะตัวผู้ที่ไม่ต้องการใช้ทำการผสมพันธุ์ก็ทำการตอนในระยะนี้ หากไม่ต้องการให้แพะมีเขาก็จึงอาจกำจัดโดยจี้เขาด้วยเหล็กร้อนหรือสารเคมีก็ได้

ภายหลังหย่านม ควรทำการถ่ายพยาธิตัวกลม ตัวตืดและพยาธิใบไม้ในตับ ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยและวัคซีนป้องกันโรคเฮโมรายิกเซพติกซีเมีย การถ่ายพยาธิและฉีดวัคซีนจะต้องทำอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แพะมีสุขภาพที่ดี และสามารถผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุ 8 เดือน

แม่แพะที่คลอดลูกแล้วประมาณ 3 เดือน เมื่อเป็นสัดก็สามารถเอาพ่อพันธุ์แพะมาทำการผสมพันธุ์ได้อีก หากแม่แพะใช้รีดนมผู้เลี้ยงก็รีดนมแม่แพะได้จนถึง 6-8 สัปดาห์ก่อนคลอดจึงหยุดทำการรีดนม

อาหารและการให้อาหารแพะ

แพะเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องคล้ายโค แพะมีกระเพาะหมัก ซึ่งอาศัยจุลินทรีย์ที่อยู่ภายในย่อยอาหารและสังเคราะห์วิตามิน ดังนั้นการให้อาหารชั้นเสริม ก็ควรระมัดระวังอย่าให้อาหารที่มีสารต้านหรือทำลายจุลินทรีย์ โดยเฉพาะอาหารสำหรับสุกรหมักมีสารดังกล่าวอยู่ ในปัจจุบันการผสมอาหารชั้นสำหรับแพะ-แกะจำหน่ายยังไม่แพร่หลาย เกษตรกรอาจใช้อาหารโคนมผสมสำเร็จที่มีขายอยู่ทั่วไปเลี้ยงแพะแทนอาหารชั้นสำหรับแพะได้ หรือหากต้องการผสมอาหารชั้นเลี้ยงแพะเองก็สามารถทำได้ตามสูตรอาหารที่ให้ไว้ท้ายตารางการให้อาหารที่จะกล่าวต่อไป

ปกติแพะมีความต้องการอาหารหยาบเช่นหญ้าสดต่างๆ ในปริมาณวันละประมาณร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัวแพะ และต้องการอาหารชั้นประมาณวันละ 0.5-1.0 กิโลกรัม นอกจากนี้แพะยังต้องการน้ำและแร่ธาตุ

เสริมเป็นประจำอีกด้วย แพะต้องการน้ำกินวันละประมาณ 5-9 ลิตร ความต้องการน้ำมากขึ้นขึ้นอยู่กับสภาพตัวแพะและภูมิอากาศ เกษตรกรที่เลี้ยงแพะแบบพื้นบ้านมักไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องการจัดหาน้ำให้แพะกิน จึงทำให้มีปัญหาแพะเจ็บป่วยอยู่เสมอ สำหรับแร่ธาตุที่ให้แพะกินผู้เลี้ยงจะใช้แร่ธาตุก้อนสำเร็จที่มีขายอยู่ให้แพะกินก็ได้ แต่ควรคำนึงด้วยว่าแร่ธาตุก้อนนั้นไม่ควรแข็งเกินไป ทั้งนี้เพราะลิ้นของแพะสั้นกว่าลิ้นของโค การเลียแร่ธาตุ แต่ละครึ่งจึงได้ปริมาณที่น้อย หากจะทำการผสมแร่ธาตุสำหรับเลี้ยงแพะเองก็สามารถทำได้ตามสูตรที่จะให้ต่อไปนี้ แต่การผสมแร่ธาตุเองมักมีปัญหาที่แร่ธาตุไม่เป็นก้อน จึงทำให้ลิ้นเปื่อยเพราะหักทิ้งมาก

แนวทางการให้อาหารแก่แพะในระยะต่างๆ

อายุ/ระยะ	อาหาร	ปริมาณที่ให้ต่อวัน
แรกเกิด-3 วัน	- นมแม่เหลือง	- เต็มที่ วันละ 3-5 ครั้ง
4 วัน-2 สัปดาห์	- นมสด 1 - วิตามิน-แร่ธาตุ - น้ำ	- 0.5-1 ลิตรต่อตัว แบ่งให้วันละ 3 ครั้ง - เต็มที่ - เต็มที่
2-16 สัปดาห์	- นมสดหรือนมเทียม 1 - หญ้าแห้งซึ่งได้จากหญ้าผสม ถั่วหรือหญ้าสดที่มีคุณภาพดี - วิตามิน-แร่ธาตุ - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 22	- 0.5-1 ลิตรต่อตัว แบ่งให้วันละ 2 ครั้ง - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เริ่มให้วันละน้อยก่อนแล้ว ค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้น
4 เดือน-ให้ลูก	- อาหารหยาบ เช่น หญ้าสด - วิตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 18-20 ²	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ (ให้ได้ถึง 0.5 กก./ตัว)
แม่พันธุ์อุ้มท้อง แม่พันธุ์ที่หยูตริคินม พ่อพันธุ์	- อาหารหยาบ - วิตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 16-18 ³	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ (ให้ 0.2-0.7กก./ตัว)
แม่พันธุ์ระยะให้นม	- อาหารหยาบ - วิตามิน-แร่ธาตุผสม - น้ำ - อาหารข้นที่มีโปรตีนรวม ร้อยละ 16-18 ³	- เต็มที่ - เต็มที่ - เต็มที่ - ขึ้นกับปริมาณน้ำนมที่รีดได้ โดยให้อาหาร 0.3-.05 กก./ น้ำนมที่รีดได้ 1 ลิตร

1. นมสดอาจเป็นนมแพะหรือนมโค และภายหลังจาก 2 สัปดาห์ แล้วอาจใช้นมเทียม หรือนมผงผสมน้ำ แทนนมสดได้

2. ตัวอย่างสูตรอาหารที่มีโปรตีนรวมร้อยละ 18-20

ข้าวโพด	12 กก.	รำละเอียด	24 กก.
กากมะพร้าว	40 กก.	กากถั่วเหลือง	8 กก.
เนื้อและกระดูกป่น	10 กก.	กากน้ำตาล	5 กก.
เกลือป่น	1 กก.		

3. ตัวอย่างสูตรอาหารที่มีโปรตีนรวมร้อยละ 16-18

กากมะพร้าว	40 กก.	ข้าวโพด	25 กก.
กากถั่วเหลือง	15 กก.	รำละเอียด	10 กก.
กากน้ำตาล	8 กก.	กระดูกป่น	1 กก.
เกลือป่น	1 กก.		

สูตรวิตามิน-แร่ธาตุที่สามารถผสมได้เอง

เกลือ	5 ส่วน
เปลือกหอยหรือหินปูน	1 ส่วน
วิตามิน-แร่ธาตุผสม (พรีมิกซ์)	1/2 ส่วน
(มีขายในท้องตลาดทั่วไป)	

การดูแลสุขภาพแพะ

โรคพยาธิในแพะ

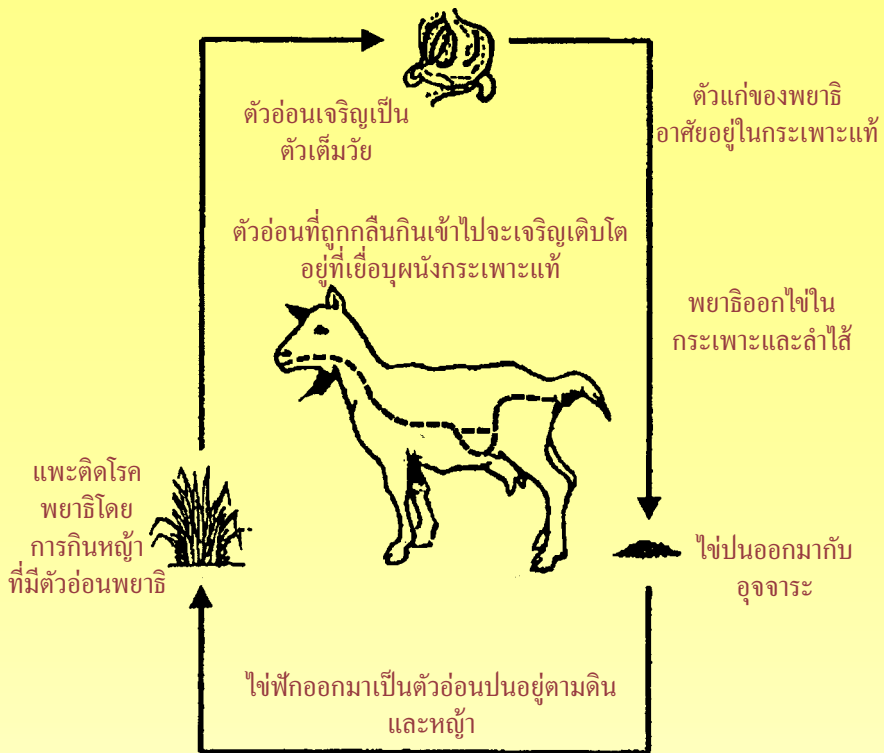
พยาธิมีผลกระทบต่อการผลิตแพะทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งพบว่าพยาธิภายในเป็นตัวก่อปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงมากกว่าพยาธิภายนอก ถ้าแพะมีพยาธิภายในจำนวนมากจะทำให้เกิดโรคเฉียบพลันมีความรุนแรงถึงตายได้ แต่ถ้าได้รับในปริมาณน้อยจะไม่ถึงตาย แต่ทำให้ผลผลิตลดลง เช่น เนื้อ นม นอกจากนี้ทำให้แพะอ่อนแอ เป็นโรคอื่นๆ ได้ง่าย ทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้จากผลผลิตที่ลดลงและเพิ่มต้นทุนค่าใช้จ่ายในการซื้อยาถ่ายพยาธิด้วย มีแนวโน้มว่าพยาธิจะมีการดื้อยาขึ้น การใช้ยาจึงต้องไม่ใช้ยาชนิดเดียวกันทั้งปี พยาธิภายในแพะมีหลายชนิดด้วยกัน เกิดกับแพะทุกภูมิภาคที่เลี้ยงแพะ โดยเฉพาะในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พยาธิตัวกลม พยาธิตัวตัด และพยาธิตัวแบน เป็นต้น ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดให้เกษตรกรรู้จักดังต่อไปนี้

พยาธิตัวกลม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือพยาธิตัวกลมในกระเพาะอาหาร และลำไส้เล็ก ได้แก่

พยาธิเส้นลวด อยู่ในกระเพาะอาหารส่วนโอบมาซุ่มของแพะ เป็นพยาธิที่ทำอันตรายต่อสัตว์มากที่สุด ตัวผู้ยาว 10-20 มิลลิเมตร ตัวเมียยาว 18-30 มิลลิเมตร ตัวผู้มีสีแดง ส่วนตัวเมียมีสีแดงสลับขาว มีวงจรชีวิตคือเมื่อพยาธิตัวแก่ไข่ออกมาและแพะถ่ายอุจจาระออกมาไข่จะมีตัวอ่อนอยู่ภายใน เมื่อตัวอ่อนฟักตัวออกมาออกไข่และเจริญเป็นตัวอ่อนระยะติดโรคแล้ว แพะมากินเข้าไปจะเข้าไปอาศัยอยู่ในกระเพาะโอบมาซุ่มดังกล่าว และภายใน 19 วัน ตัวอ่อนก็จะเจริญเป็นตัวแก่และเริ่มออกไข่ อันตรายที่เกิดกับแพะก็คือพยาธิชนิดนี้จะดูดเลือดทั้งเม็ดเลือดและโปรตีนในเลือด ทำให้แพะเกิดโลหิตจางและถ้ามีอาการรุนแรง แพะจะมีอาการบวมน้ำใต้คาง ใต้ท้อง และแพะจะ

ไม่เจริญเติบโต น้ำหนักลดลง ท้องร่วง หรือท้องผูก ร่างกายอ่อนแอ ความต้านทานโรคต่ำและตายได้ อาการในลูกสัตว์จะเป็นแบบเฉียบพลัน เพราะการเสียเลือดอย่างรวดเร็ว โดยไม่แสดงอาการโลหิตจางให้เห็น

นอกจากนี้ก็มีพยาธิเส้นด้ายที่อาศัยในลำไส้เล็ก มันจะแย่งอาหารทำให้ลำไส้อักเสบ แต่ความรุนแรงของพยาธินี้ไม่มากนัก และพยาธิเม็ดตุ่มพบในลำไส้ใหญ่ ทำให้ลำไส้อักเสบ และจะถ่ายเป็นมูกเหลว การเจริญเติบโตลดลง ขนหยาบกระด้าง ท้องร่วง ผอมแห้งตาย บางครั้งอาจจะระมีเลือดปน

วงจรชีวิตพยาธิตัวกลมในกระเพาะแท้ของแพะ

พยาธิตัวดีด พบในลำไส้เล็กของแพะ มีความยาวถึง 600 เซนติเมตร กว้าง 1.6 เซนติเมตร วงจรชีวิตตัวอ่อนที่ฟักออกมาจากไข่ จะเข้าไปอาศัยเจริญเติบโตในไร เมื่อแพะกินตัวไรที่มีพยาธินี้เข้าไป พยาธิจะเจริญเป็นตัวเต็มวัยในแพะภายใน 6-8 สัปดาห์ ลูกสัตว์ที่อายุต่ำกว่า 6 เดือน จะติดโรคพยาธินี้ได้ง่ายและมีอาการรุนแรงมากกว่าแพะใหญ่ถ้าติดโรคพยาธินี้น้อย อาจไม่แสดงอาการ แต่ถ้าติดพยาธิมากอาจตายได้

วงจรชีวิตพยาธิตัวดีดของแพะ

พยาธิใบไม้ในตับ พบในตับและท่อน้ำดีของแพะ ขนาดตัวยาว 25-75 มิลลิเมตร กว้าง 12 มิลลิเมตร มีวงจรชีวิตคือตัวอ่อนที่ฟักออกมาจากไข่พยาธิจะเข้าไปเจริญเติบโตในหอยน้ำจืด ใช้เวลาเจริญเติบโตในหอย 4-7 สัปดาห์ กลายเป็นตัวอ่อนว่ายน้ำออกมาจากหอยมาเกาะวัชพืชน้ำ และกลายเป็นตัวอ่อนระยะติดโรค รอให้แพะมากิน ความรุนแรงส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นขณะที่ตัวอ่อนของพยาธิเดินทางไปที่ตับ จะเกิดโรค 2 ชนิดคือ ชนิดเฉียบพลัน และชนิดรุนแรง เนื้อตับจะถูกทำลายอย่างมาก มีเลือดตกในช่องท้อง ซึ่งมักพบในแกะ แพะที่ป่วยจะไม่อยากเคลื่อนไหว หายใจลำบาก แสดงอาการเจ็บปวดบริเวณท้องเมื่อถูกสัมผัส และพยาธินี้ทำให้การย่อยอาหารไม่ดี ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิต เช่น เนื้อ และ ปริมาณนม เป็นต้น

วงจรชีวิตของพยาธิใบไม้ในตับของแพะ

เชื่อบิด ระบาดทั่วไปในเขตร้อนชื้น โดยเฉพาะแพะที่เลี้ยงรวมกัน ภายในคอก หรือแปลงหญ้าขนาดเล็ก มักไม่ค่อยพบในแพะที่เลี้ยงปล่อย เชื้อฟัคกอซัยในลำไส้เล็กและลำไส้ใหญ่ของแพะ ทำให้ลำไส้อักเสบ แพะจะแสดงอาการเบื่ออาหาร สุขภาพไม่สมบูรณ์ ท้องร่วง อุจจาระมีกลิ่นเหม็น แพะจะอ่อนเพลีย และถ้าไม่รักษาจะตายได้ อัตราการรอดตายจากโรคค่อนข้างสูง การป้องกันควรแยกแพะที่เป็นโรคออกจากฝูง ทำความสะอาด ภาชนะใส่อาหารและรั้ว และพื้นคอกให้สะอาด

การตรวจวินิจฉัยโรค โดยสังเกตดูอาการว่า แพะจะเบื่ออาหาร ชุบพอม ชิม ขนยุ่ง ท้องเสีย บวมน้ำใต้คาง ใต้ท้อง และจากการตรวจ อุจจาระพบไข่หรือตัวอ่อนพยาธิซึ่งเกษตรกรควรติดต่อเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ตรวจเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อแนะนำการป้องกันและควบคุมพยาธิภายในของแพะ

1. ถ่ายพยาธิเป็นประจำตามโปรแกรม โดยถ่ายทุก 4-6 สัปดาห์ ยาถ่ายพยาธิที่ใช้ประกอบด้วย

- ยาถ่ายพยาธิตัวกลม เช่น อัลเบนดาโซล, ฟูธานาเบนดาโซล, ไพแรนเทล, เลวามิซอล เป็นต้น
- ยาถ่ายพยาธิตัวตืด เช่น นิโคลซาไมด์, เมเบนดาโซล เป็นต้น
- ยาถ่ายพยาธิใบไม้ในตับ เช่น ราฟอกซาไนด์ ไนโตรไซนิล เป็นต้น
- ยากำจัดเชื่อบิด เช่น โทลทราซูริล, ซัลฟาควินอกซาลิน เป็นต้น หรือถ้าพบมีปัญหาพยาธิภายในและเชื่อบิดร่วมกัน อาจใช้ยาทั้งสามชนิด และควรถ่ายทุก 4-6 สัปดาห์

สำหรับพยาธิตัวกลม ควรเริ่มถ่ายพยาธิครั้งแรกเมื่ออายุ 8 สัปดาห์

2. ทำความสะอาดโรงเรือนแพะอย่างสม่ำเสมอ พื้นโรงเรือนแพะต้องเป็นแบบเว้นช่อง เพื่อให้อุจจาระตกลงไปยังล่าง และต้องล้อมรอบได้ถุ่นไว้ไม่ให้แพะเข้าไปได้ มิฉะนั้นจะติดโรคพยาธิจากอุจจาระได้
3. อุจจาระและสิ่งปฏิกูลอื่นๆ ให้ฝังหรือเผาทำลายให้หมด
4. ใช้ระบบแปลงหญ้าหมุนเวียนโดยการแบ่งแปลงหญ้าออกเป็นแปลงย่อยแต่ละแปลงล้อมรั้วกันไว้ ปล่อยให้แพะเข้าแทะเล็มหญ้านานแปลงละ 2 สัปดาห์ หลังจากนั้นไปเลี้ยงแปลงอื่นต่อโดยจะต้องจัดการแปลงที่แพะเล็มแล้ว ด้วยการตัดหญ้าให้สั้นลงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรือให้แสงแดดส่องถึงพื้นดิน เพื่อให้ไข่และตัวอ่อนของพยาธิตาย และหญ้าเจริญงอกงามเร็ว สำหรับเลี้ยงแพะที่จะเข้ามาแทะเล็มใหม่ หมุนเวียนกันไป หรือวิธีจำกัดพื้นที่แทะเล็ม โดยการผูกล่ามแพะไม่ซ้ำที่เดิม
5. ทำลายตัวนำกึ่งกลางของพยาธิ เช่น ไร และหอยน้ำจืด
6. ไม่ควรให้แพะลงแปลงหญ้าชั้นๆ และๆ เพราะจะติดพยาธิได้ง่ายจากตัวอ่อนพยาธิที่อาศัยอยู่ได้นานในแปลงหญ้าที่ชั้นนั้น

โรคติดเชื่อในแพะ

สาเหตุของโรคในแพะอาจเนื่องมาจากอาหาร การจัดการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกวิธี ทำให้สัตว์เกิดความเครียด อ่อนแอ ไม่มีความต้านทานโรคพอ ผู้เลี้ยงแพะต้องทราบถึงสาเหตุและสัญญาณได้ซึ่งจะช่วยในการรักษาและป้องกันการระบาดของโรคได้

โดยให้สังเกตว่าแพะจะแสดงอาการหลายประการ เช่น การกินอาหารลดลงกว่าปกติ มีอาการไอ จาม ท้องเสีย ขนไม่เป็นเงา จมูกแห้ง ซึมหงอย เป็นต้น โรคที่เกิดในแพะที่ควรรู้จักมีดังต่อไปนี้

โรคปากเปื่อย

เกิดจากเชื้อไวรัส อาการคือพบแผลนูนคล้ายหูด บริเวณริมฝีปาก รอบจมูก รอบตา บางครั้งลุกลามไปตามลำตัว ถ้าเป็นลูกสัตว์อาจตาย เพราะกินอาหารไม่ได้ หรือตายเพราะโรคปอดบวมแทรกซ้อน ถ้าเป็นแพะโต อาการไม่รุนแรงและแผลจะตกสะเก็ด แห้งไปเองภายในประมาณ 28 วัน

การรักษา ใช้น้ำส้มม่วง (เงินเขียนไวโอเล็ต) หรือทิงเจอร์ไอโอดีน ทาแผล วันละ 1-2 ครั้ง

การป้องกัน ในประเทศไทย ยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคนี้ ถ้าพบแพะ เป็นโรคนี้ให้รีบแยกตัวป่วยออกทันที และรักษาจนกว่าจะหายจึงนำเข้าร่วมฝูงได้

โรคปากและเท้าเปื่อย

เกิดจากเชื้อไวรัส อาการที่พบแพะจะซึม น้ำลายไหลยืด ไม่กินอาหาร บริเวณปากและแก้มบวมแดง มีเม็ดตุ่มใสเป็นแผลบริเวณกีบและเท้า แพะ จะเดินขากระเผลก แสดงอาการเจ็บปวดและถ้าติดเชื้อโรคแทรกซ้อนอาจทำให้ แพะตายได้ ถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อนจะหายได้เองภายใน 21 วัน แพะที่ตั้งท้อง อาจแท้งลูกได้ เนื่องจากเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส จึงไม่มีทางรักษาโดยตรง การป้องกันไม่ให้เกิดโรคจึงเป็นมาตรการที่ดีที่สุดโดยการฉีดวัคซีนป้องกัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และการกักกันแพะที่จะเข้ามาเลี้ยงใหม่เป็นเวลา 14 วัน ก่อนเข้าฝูง ที่สำคัญมากคือการเกิดโรคแทรกซ้อนจากเชื้อแบคทีเรียทำให้ เป็นหนองที่แผล เม็ดตุ่มพองแตกออกและจะหายช้ามากหรืออาจลุกลาม เกิดเลือดเป็นพิษถึงตายได้ ถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อนจะหายได้เองภายใน 21 วัน

ผู้เลี้ยงอาจทราบว่าเป็นโรคปากและเท้าเปื่อยได้ โดยสังเกต ดูจากอาการเจ็บปาก แผลเม็ดตุ่ม น้ำลายไหล ไม่กินอาหาร ขากระเผลก ไม่เดิน

การรักษา ใช้น้ำส้มม่วง (เจนเซียนไวโอเล็ต)ทาที่แผลที่ปากและ
กึ่ง ห้วนม วันละครั้ง และฉีดยาปฏิชีวนะ เพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อน
ทั้งนี้ควรขอคำแนะนำจากสัตวแพทย์

การป้องกัน

1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยปีละ 1 ครั้ง
2. กักแพะที่นำเข้ามาเลี้ยงใหม่ เป็นเวลา 14 วัน จนแน่ใจว่า
ไม่เป็นโรคแล้วจึงนำเข้ารวมฝูง

โรคมงค่อพิษเทียม

โรคนีติดต่อกันได้เช่นกัน และพบว่าจนถึงปัจจุบันมีคนเป็นโรคนี
กันมากแล้ว ผู้เลี้ยงแพะจึงควรทราบจะได้ระมัดระวังไว้ เป็นโรคที่เกิดจาก
เชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่ง ติดต่อกันโดยการกินเชื้อซึ่งอยู่ในดิน น้ำ อาหาร และหญ้า
และติดต่อกันได้โดยการสัมผัสทางบาดแผล อาการที่พบในแพะคือ ซุปพอมลง
อ่อนเพลีย ซึม เบื่ออาหาร ซีด ดีซ่าน มีไข้ มีน้ำมูก ข้อขาหน้าวม
ช้ำและตาย เมื่อผ่าซากแพะจะพบฝีมากมายตามอวัยวะภายใน เช่น ปอด
ม้าม ไต ตับ ได้ผิวหนัง ต่อม้ำเหลือง และข้ออักเสบมีหนอง เชื้อนี้
มักคื้อยา การรักษาไม่ค่อยได้ผล ดังนั้นควรทำลายและกำจัดซากโดยการเผา
ไม่ควรนำซากแพะมาบริโภคโดยเด็ดขาด การป้องกันและควบคุมโรคต้องกำจัด
ซากแพะทันที ควรตรวจเลือดแพะทุกตัวทุก ๆ 1 ปี ถ้าพบเป็นโรคให้กำจัด
ออกจากฝูงและทำลาย

การรักษา ไม่แนะนำให้รักษาควรกำจัดออกจากฝูง เพราะโรคนี
รักษาหายยากและติดต่อกันได้

การป้องกัน

1. กำจัดแพะป่วย และทำลายซากห้มนำมาบริโภค
2. ตรวจสอบสุขภาพแพะ โดยเจาะเลือดส่งห้องปฏิบัติการทุก ๆ 2 ปี
3. ตรวจเลือดแพะทุกตัวที่นำเข้ามาใหม่ ถ้าพบให้ทำลายทิ้ง

โรคปอดบวม

โรคนี้เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชนิดหนึ่ง เป็นได้กับแพะทุกอายุ พบได้ทั่วไปโดยเฉพาะแพะที่อ่อนแอและไม่เคยถ่ายพยาธิ พบภาวะโรคนี้น้อยๆ ในฤดูฝนเชื้อติดต่อกันได้รวดเร็ว โดยการกินเชื้อที่มีอยู่ในน้ำ อาหาร หายใจ เชื้อที่มีในอากาศ การอยู่รวมฝูงกับแพะป่วยด้วยโรคนี้อาการของแพะที่ป่วยได้แก่ มีไข้ จมูกแห้งมีน้ำมูก หอบ หายใจเสียงดัง ไอ ถ้าเป็นเรื้อรังแพะจะแคระแกรน อ่อนแอ แพะป่วยจะตายถึง 60-90 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะแพะที่มีพยาธิมาก และลูกแพะหลังหย่านมใหม่จะตายมากที่สุด

การรักษา โดยฉีดยาปฏิชีวนะ เช่น เพนนิซิลลิน อ็อกซิเตตราซัยคลิน คลอแรมเฟนิคอล อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเวลา 3-5 วันติดต่อกัน ทั้งนี้ทั้งนั้น ควรปรึกษาสัตวแพทย์ในการรักษา โรคนี้อาจป้องกันได้โดยจัดการโรงเรือนให้สะอาด พื้นคอกแห้ง อย่าให้ฝนสาดหรือลมโกรกแพะ และควรยกพื้นโรงเรือนประมาณ 1-1.5 เมตร แพะป่วยให้แยกขังไว้ในคอกสัตว์ป่วยต่างหาก จนกว่าจะหายดีแล้วจึงค่อยนำเข้าร่วมฝูงเดิมใหม่ นอกจากนี้ควรถ่ายพยาธิแพะเป็นประจำตามโปรแกรมทุกๆ 4-6 สัปดาห์ เพื่อให้แพะแข็งแรงและควบคุมดูแลแพะหลังหย่านมเป็นพิเศษด้วยการเสริมอาหารที่มีคุณภาพดี

โรคแท้งติดต่อ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย แพะจะแท้งในช่วงลูกอายุประมาณ 4-6 สัปดาห์ แต่ไม่ค่อยเกิดโรคนี้น้อย โรคนีติดต่อกันได้ จึงต้องระวังในการตั้งนมแพะ อาการของแพะสังเกตยาก ต้องตรวจจากเลือดเท่านั้น ดังนั้นควรได้มีการตรวจสุขภาพแพะเป็นประจำ โดยการตรวจเลือดปีละ 1 ครั้ง วิธีป้องกันที่ดีที่สุดคือ ทำลายแพะที่เป็นโรค และไม่คัดเลือกแพะที่พ่อ-แม่พันธุ์เคยมีประวัติเป็นโรคมารู้อย่าง

โรคไขมัน

โรคนี้เกิดในระยะเวลาที่แพะใกล้คลอด หรือขณะที่กำลังอยู่ในระยะให้นม สาเหตุเกิดจากแคลเซียมในเลือดต่ำกว่าปกติ เนื่องจากถูกนำไปใช้ในการสร้างน้ำนม อาการของแพะที่เป็นโรคไขมันคือ ตื่นเต้นตกใจง่าย การทรงตัวไม่ดี กล้ามเนื้อเกร็ง นอนตะแคงและคอบิด ซีด หอบ อ่อนเพลีย ถ้าเป็นมาก รักษาไม่ทันก็ถึงตายได้

การรักษา ให้รีบติดต่อสัตวแพทย์ในท้องที่มารักษา การป้องกัน โดยการเพิ่มอาหารที่มีปริมาณแคลเซียมในช่วงที่แพะคลอดและให้นม

โรคขาดแร่ธาตุ

มักเกิดกับแพะเพศเมีย โดยที่แพะไม่ได้รับแร่ธาตุหรืออาหารชั้นเสริม ในภูมิภาคประเทศที่มีแร่ธาตุในดินต่ำจะพบแพะป่วยด้วยโรคนี้มาก สาเหตุเกิดจากขาดแร่ธาตุหลัก ได้แก่ แมกนีเซียม ฟอสฟอรัส ซีลีเนียม เป็นต้น อาการที่พบแพะแสดงอาการอ่อนแอ คอเอียง เดินหมุนเป็นวงกลม ล้มลงนอนตะแคง ท้องอืด และตายใน 2-3 วัน การรักษาทำได้โดยการให้อาหารชั้นและแร่ธาตุแก่แพะเลี้ยงกิน ให้วิตามินและแร่ธาตุโดยการฉีด การป้องกันโดยผู้เลี้ยงควรตั้งแร่ธาตุไว้ในโรงเรือนให้แพะได้เลี้ยงกินตลอดเวลา

โรคท้องอืด

เกิดจากกินหญ้าอ่อนมากเกินไป หรืออาหารชั้นที่มีโปรตีนสูงมากเกินไป (เกิน 3% ของน้ำหนักตัว) หรือการที่แพะป่วยและนอนตะแคงด้านซ้าย การแก้ไขผู้เลี้ยงแพะต้องเจาะท้องเอาแก๊สออก และกระตุ้นให้แพะลุกขึ้นเดิน

การตัดแต่งกิ่ง

การตัดแต่งกิ่งเป็นงานประจำที่ผู้เลี้ยงแพะจะต้องปฏิบัติในการเลี้ยงแพะ การตัดแต่งกิ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้ปลายกิ่งงอกผิดปกติและป้องกันไม่ให้กิ่งเน่าเนื่องจากมูลสัตว์เข้าไปติดอยู่ในกิ่งที่ไม่ได้ทำการแต่ง การตัดแต่งกิ่งจะใช้มีดสำหรับแต่งกิ่งหรือใช้กรรไกรตัดกิ่งทำการตัดแต่งกิ่งก็ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการตัดแต่งกิ่งเท้าของแพะ

การตัดแต่งกิ่งควรทำในขณะที่อากาศเย็นขึ้น ทั้งนี้เพราะกิ่งจะอ่อนตัวทำให้ตัดแต่งได้ง่าย ถ้าหากจะทำในวันที่อากาศร้อน ควรนำแพะไปยืนในที่เปียกชื้นสักครู่หนึ่งก่อนทำการตัดแต่งกิ่ง ผู้ทำการตัดแต่งกิ่งจะต้องจับขาของแพะให้แน่น โดยยกขาขึ้นแล้วใช้ระหว่างขาหนีบ (ใช้ด้านข้างช่วงเข้าหนีบ) จากนั้นใช้มีดแต่งกิ่งตัดกิ่งช่วงที่ยาวออกเกินจากรูปลักษณะปกติทิ้ง การตัดแต่งกิ่งทำทั้งด้านนอกและระหว่างร่องกิ่ง สำหรับพื้นของเท้าควรตัดกิ่งให้เสมอกับพื้นเท้าเท่านั้น การตัดแต่งกิ่งที่ดีควรทำแล้วมีรูปร่างคล้ายกับกิ่งเท้าของลูกแพะที่เกิดใหม่ การตัดแต่งกิ่งควรทำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

ลักษณะกีบเท้าของแพะก่อนการตัดแต่งกีบ

การใช้กรรไกรตัดแต่งกีบเท้าของแพะ

ก๊ีบเท้าของแพะภายหลังการตัดแต่งก๊ีบ

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบการยืนของแพะ ด้านซ้ายก่อนตัดก๊ีบ ด้านขวาหลังตัดก๊ีบเสร็จแล้ว

การบันทึกข้อมูลทะเบียนประวัติ

เบอร์ตัว	พันธุ์	เพศ	วันเกิด	เบอร์พ่อ	เบอร์แม่	นน.	ลำดับคอก	หมายเหตุ

การบันทึกข้อมูลการสืบพันธุ์ ได้แก่

- อายุและน้ำหนักเมื่อเริ่มผสมพันธุ์
- อัตราการผสมติด
- อัตราการคลอดลูก
- อายุและน้ำหนักเมื่อให้ลูกตัวแรก
- อัตราการเกิดลูกเดี่ยว ลูกแฝด
- ระยะห่างการให้ลูก
- อัตราการเลี้ยงลูกรอดเมื่อหย่านมและหลังหย่านม

การบันทึกข้อมูลการเจริญเติบโต

- น้ำหนัก รอบอก ความยาว ส่วนสูง เมื่ออายุแรกเกิด, 3, 6, 9 เดือน และ 1, 2, 3, 4 ปี
- น้ำหนักเมื่ออายุเริ่มผสมพันธุ์
- น้ำหนักเมื่อให้ลูกตัวแรก
- น้ำหนักเมื่อโตเต็มที่ของพ่อแม่พันธุ์

เบอร์ตัว	วันที่ชั่ง	อายุ	น้ำหนัก	อก	ยาว	สูง	หมายเหตุ

หน่วยงานของกรมปศุสัตว์ที่เลี้ยงแพะแกะ

หน่วยงาน	จังหวัด	แพะ	แกะ	รหัส	โทรศัพท์
ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองควาง	ราชบุรี	1, 2		032	261090
ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตาก	ตาก	3		055	511728
ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี	1, 2		077	286939
ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ยะลา	ยะลา	1, 2, 3		073	214210
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ปากช่อง	นครราชสีมา	4		044	313072
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ชัยภูมิ	ชัยภูมิ	1, 2	4, 6	044	812370
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์แม่ฮ่องสอน	แม่ฮ่องสอน		7, 8	053	611031
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ปลวกแดง	ระยอง		1, 2, 5	038	618461
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์เทพา	สงขลา	1, 2	3, 5	074	239910
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ปัตตานี	ปัตตานี	1, 4, 5, 6		073	335935
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์นราธิวาส	นราธิวาส	1, 2	1, 2	073	512279
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์กระบี่	กระบี่	1, 2		075	621347
สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ตรัง	ตรัง	3		075	218476

แพะเนื้อ 1 = แองโกลนูเบียน
2 = บอร์
3 = พันเมือง

แพะนม 4 = ซาเนน
5 = อัลไพน์
6 = ทอกเคนเบิร์ก

แกะเนื้อ 1 = คาทาดิน 3 = บาร์บาโดส
2 = ซานดาอีนีส 4 = คอร์เปอร์

แกะขน 5 = พันเมือง
6 = เมอรีโน 7 = บอนด์
8 = คอร์ริเดล

การจำหน่ายแพะแกะของกรมปศุสัตว์

จำหน่ายขนาดอายุ 3 เดือนขึ้นไป (น้ำหนักประมาณ 15 กก.) เพศผู้ เพศเมียราคาเท่ากัน โดยคิดราคาตามน้ำหนักตัวกิโลกรัม 80 บาท และบวกเพิ่มค่าสายพันธุ์อีก คือ สายพันธุ์แท้ เพิ่ม 1,000 บาท ลูกผสม 50% เพิ่ม 500 บาท ลูกผสม 75% เพิ่ม 750 บาท

เอกสารอ้างอิง

- สุรพล ชลดำรงกุล, 2526 (พิมพ์ครั้งที่ 1) 2528 (พิมพ์ครั้งที่ 2) 2530 (พิมพ์ครั้งที่ 3) โรคสัตว์เศรษฐกิจ ISBN 974-87530-6-9. 231 หน้า
- สุรพล ชลดำรงกุล. 2535. ยาและการใช้ยาสัตว์. 258 หน้า
- สุรพล ชลดำรงกุล. 2537. สุขศาสตร์สัตว์เศรษฐกิจ. (ISBN 974-605-857-6). 295 หน้า
- Goat farming Committee. 1985. The Philippines recommends for goat farming. PACRRD.
- Kochapakdee, S., Pralomkam, W., Choldumrongkul, S. and Saithanoo, S. 1995. Change in liveweight gain, blood constituents and worm eggs counts in Thai native and cross-bred goats raised under village environments in southern Thailand. Submitted for publication in *Asian Australasian J. Anim. Sci.* 8:241-242.
- Pralomkan, W., Pandey, V.S., Ngampongsi, W., Choldumrongkul, S., Saithanoo, S., Rattanachon, L., and Verhulst, A., 1997. Genetic resistance of three genotypes of goats to experimental infection with *Haemonchus contortus*. *Veterinary parasitology* 68: 79-90.

แบบสอบถาม

หนังสือคำแนะนำ เรื่อง การเลี้ยงแพะ

- ชื่อ (นาย/นาง/น.ส./อื่นๆ).....นามสกุล.....อายุ.....ปี
- บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- เพศ 1. ชาย 2. หญิง
- วุฒิการศึกษาสูงสุด
 1. มัธยมศึกษา 2. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 3. ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- อาชีพหลัก
 1. เกษตรกร (เลือก) พืช, ประมง, ปศุสัตว์ 2. พนักงานเอกชน/ธุรกิจส่วนตัว
 3. ราชการ/รัฐวิสาหกิจ 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- ท่านได้รับหนังสือเล่มนี้มาจากที่ใด
 1. กรมปศุสัตว์ (ระบุหน่วยงาน).....
 2. การจัดงานด้านปศุสัตว์ (ระบุชื่องาน).....
 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- หนังสือเล่มนี้ได้ให้ประโยชน์อะไรกับท่านบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ให้ความรู้ 2. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- เหตุผลที่ทำให้ท่านหยิบหนังสือเล่มนี้มาอ่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1. ชื่อเรื่อง/เนื้อหา 2. การจัดรูปเล่มน่าสนใจ
 3. ขนาดตัวอักษรน่าอ่าน 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- ท่านต้องการทราบอะไรเพิ่มเติมจากหนังสือเล่มนี้อีก (โปรดระบุ)
9.1 .....
9.2 .....
9.3 .....
- คำถามที่ท่านต้องการถามเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ อะไรบ้าง (โปรดระบุ)
10.1 .....
10.2 .....
10.3 .....
- ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ (โปรดระบุ)
.....
.....

☆ ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ ☆

กรุณาส่งแบบสอบถามคืนได้ที่

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรสาร 0-2653-4934 E-mail: relation@dld.go.th